

Gazze'deki İnsani Kriz ve Uluslararası Hukuk Bağlamında Bir Zorunluluk Olarak İnsani Yardım Koridorunun Gerekliliği

Giriş

2007 yılından bu yana Gazze'ye karadan, havadan ve denizden oldukça yoğun bir abluka uygulayan İsrail, 2.2 milyondan fazla insanın yaşadığı Gazze'ye 7 Ekim 2023 tarihinde havadan, karadan ve denizden saldırı başlatmış, 9 Ekim'de ise Gazze'ye yönelik "tam bir kuşatma" başlattığını, bölgeye giden elektrik ve suyu kestiğini, gıda, yakıt ve sağlık ekipmanları dahil her türlü mal ve insan girişini engellediğini duyurmuştur.[1]

Sivil halkın oldukça ağır bir bombardıman altında can güvenliğinden yoksun bir şekilde yaşamak zorunda kaldığı Gazze'deki insani kriz, İsrail tarafından hedef alınan sivil altyapı ve uygulanan kuşatma sebebiyle daha da derinleşmektedir. Tüm bu saldırılarının yanı sıra İsrail, bölgeye insani yardımların ulaşmasını da engellemektedir.

Birçok insan hakları grubu, uluslararası topluluk temsilcisi ve hukukçu tarafından da uluslararası hukuka, özellikle de Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı bir toplu cezalandırma biçimi olarak görülen İsrail'in Gazze'ye yönelik ambargo ve kuşatması, bölgede gerçekleşen her türlü ihlalden işgalci güç olarak İsrail'in sorumlu tutulmasını gerektirmektedir.[2]

Zira, savaş ve silahlı çatışma zamanlarında insani yardım erişiminin engellenmesi bir insanlık suçu olmasının yanı sıra uluslararası bir suçtur. Bu konuyla ilgili uluslararası hukuk kuralları ve normları oldukça açıktır. Bu bağlamda, savaş ve çatışma bölgelerindeki sivilin tahliye edilebilmeleri ve temel insani ihtiyaçlara erişimlerinin sağlanabilmesi adına oluşturulacak insani yardım koridorlarının insani olduğu kadar hukuki bir zorunluluk olduğu da söylenebilir.

Bu kapsamda, İsrail Gazze Şeridi'ne yönelik bir kara harekâtına hazırlanırken, uluslararası toplumun İsrail tarafından günlerdir tecrit altında tutulan Gazze'deki sivillere yönelik insani yardım malzemelerinin ulaştırılabilmesi için güvenli bir koridor oluşturulması adına gerekli girişimlerde bulunması gerekmektedir.

Gazze'deki İnsani Krizin Boyutları

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın askeri kanadı olan Kassam Tugayları tarafından, İsrail'in Mescid-i Aksa'ya yönelik saldırılarına, Gazze'ye yönelik devam eden uluslararası hukuka aykırı ablukaya ve Filistinlilerin keyfi olarak tutuklanarak İsrail hapisanelerinde oldukça kötü şartlar altında tutulmalarına yönelik bir tepki olarak oldukça geniş kapsamlı bir saldırı başlatılmıştır.[3] Gazze Şeridi'ni çevreleyen beton duvarları, dikenli telleri ve güvenlik bariyerlerini aşan Kassam Tugayları'nın bu geniş kapsamlı ve şiddetli saldırıları sonrasında Gazze Şeridi'ne yönelik ağır bir bombardıman başlatan İsrail, sivil hassasiyeti olmaksızın gerçekleştirdiği saldırılarda pek çok çocuğun, kadının, gazetecinin ve sağlık çalışanının hayatını kaybetmesine sebep olmuştur.

İsrail, bombardımanın yanı sıra, Gazze'ye giriş ve çıkışların sağlandığı Erez ve Kerem Şalom sınırlarını kapatmasının ardından Gazze halkının tek potansiyel çıkış kapısı olan Refah Sınır Kapısı'nın da kapalı olması bölgedeki insanların en temel ihtiyaç maddelerine dahi erişimini kısıtlamaktadır. Zira, her ne kadar Mısır, İsrail ile 2007 yılında yapılan bir anlaşma uyarınca Refah'taki geçişi kontrol etse de Refah üzerinden Gazze'ye gelecek malzeme ve mal geçişleri için İsrail'in onayı gerekmektedir. İsrail'in ise bu durumu adeta bir koz olarak kullanması sebebiyle, bölge halkı büyük bir insani kriz içerisine sürüklenmektedir.

Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Şükri'nin insani yardımların Mısır'ın Refah Sınır Kapısı'nda beklediğine ancak İsrail'in Gazze tarafına geçişi kolaylaştırmadığına yönelik açıklamaları[4] da İsrail'in insani yardım malzemelerinin sınırdan geçişlerini engellediğini göstermektedir. İsrail'in insani yardımların geçişine dahi

izin vermeyen bu hukuka aykırı tutumu Gazze Şeridi'ndeki insani krizin tahayyül edilemez boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır.

Öyle ki, 7 Ekim-17 Ekim tarihleri arasındaki İsrail saldırılarında hayatını kaybedenlerin sayısı İsrail'in 2014 yılında Gazze'ye yönelik 50 gün süren saldırılarında hayatını kaybedenlerin sayısını çoktan aşmış durumdadır. 2014 yılındaki 50 gün süren saldırılarda 2.251 Filistinli hayatını kaybetmişti. Filistin Sağlık Bakanlığı'nın açıklamasına göre 17 Ekim tarihi itibarıyla İsrail'in karadan, havadan ve denizden devam eden bombardımanı sebebiyle hayatını kaybeden Filistinlilerin sayısı ise El-Ehli Hastanesi saldırısında hayatını kaybedenler hariç 3000 olarak belirtilmiştir. Bu sayı, günde yaklaşık 280 kişinin, bir başka ifadeyle her saat başı 12 kişinin İsrail saldırıları sebebiyle hayatını kaybettiği anlamına gelmektedir.

Saldırıları sebebiyle yaralananların sayısı ise aynı tarih itibarıyla ve El-Ehli Hastanesi saldırısında yaralananlar hariç olmak üzere 12.500'ye yükselmiş durumdadır.[5] Hayatını kaybedenlerin %64'ünü ise çocuklar ve kadınlar oluşturmaktadır.[6] Saldırıları sebebiyle en az 853 çocuk hayatını kaybetmiştir.[7] İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına devam ettiği göz önüne alındığında, bu rakamların artacağı öngörülebilmektedir. Ayrıca yüzlerce kişinin hâlâ enkaz altında sıkışık kaldığı ve kurtarılmayı beklediği tahmin edilmektedir. Çöken binaların altındaki cesetlerin çürümesi giderek artan insani ve çevresel bir soruna dönüşmektedir.

17 Ekim gecesi, İsrail Hava Kuvvetleri Gazze'deki El-Ehli Arap Hastanesi'ni bombalamıştır. Açıkça insanlığa karşı suç ve bir savaş suçu olan bu saldırı, İsrail'in 7 Ekim'de Gazze'ye yönelik başlattığı saldırıların en kanlısı olarak kaydedilmiştir. Filistinli yetkililer, İsrail'in Gazze'deki El-Ehli Arap Hastanesi'ne düzenlediği hava saldırısında en az 500 kişinin öldüğünü belirtmiştir. Saldırıya dünyanın pek çok ülkesinden tepkiler gelirken, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaptığı açıklamada saldırının "ölçeği bakımından eşi benzeri görülmemiş" olduğunu ifade etmiştir.[8]

İsrail'in Gazze'ye giden elektrik ve suyu da kesmesi sebebiyle Gazze'de günlerdir elektrik ve su sıkıntısı yaşanmaktadır. Jeneratörleri çalıştırmak için ihtiyaç duyulan yakıt rezervlerinin de tükenmek üzere olduğu bildirilmektedir. Hastaneleri de kapsayan bu elektrik ve yakıt sıkıntısı nedeniyle tedaviye muhtaç binlerce hastanın hayatının tehlikeye girebileceği belirtilmektedir.[9] BM Nüfus Fonu'na göre şu an Gazze'deki 50 binden fazla hamile kadın, İsrail'in çok sayıda hastane ve sağlık tesisini bombalaması nedeniyle ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine erişememektedir.[10] El-Ehli Hastanesi'ne yönelik saldırıdan önce DSÖ, Gazze'deki sağlık hizmetlerine yönelik İsrail'in 57 saldırısını belgelemiştir. Bu saldırılarda 16 sağlık çalışanı hayatını kaybetmiş, 28 çalışan yaralanmış ve 23 ambulans ise hasar almıştır.[11]

UNICEF himayesindeki WASH (Su, Sanitasyon, Hijyen) Grubu, Gazze'de neredeyse tüm su ve sanitasyon altyapısının çöktüğünü ifade ederek, eğer Gazze'ye acilen su ve yakıt girişine izin verilmezse Gazze'deki nüfusun bulaşıcı ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kalacağını ve bu hastalıkların ölümlerle sonuçlanabileceğini belirtmiştir.[12] UNICEF'in su kaynaklarına erişimin kısıtlanmasına dair bu uyarısı Gazze'deki mevcut durumdan en fazla etkilenenlerin çocuklar olmasından kaynaklanmaktadır. Zira UNICEF'ten yapılan açıklamada çocukların kısıtlı kuyulardan elde edilen kirli sularla yıkanmak ve bu suları içmek zorunda kaldıkları, bu durumda su kaynaklı hastalıkların yayılması riskini artırdığı ifade edilmiştir.[13] Her ne kadar İsrail, Gazze'nin bazı bölgelerine yeniden su erişimi sağladığını ifade etse de, sağlanan suyun miktarı saldırılardan önceki tüketimin %4'üne denk gelmektedir.

Görevi başında öldürülen insani yardım personellerinin sayısı ise 31 olarak bildirilmiştir.[14] Gazetecileri Koruma Komitesi (CJP), savaşın başladığı 7 Ekim'den bugüne 15 gazetecinin hayatını kaybettiğini, 8 gazetecinin yaralandığını ve 3 gazetecinin ise kayıp ya da gözaltında olduğunu bildirmiştir.[15]

İsrail'in 13 Ekim'de Gazze'nin kuzeyinin boşaltılmasına yönelik tehdidi sebebiyle 1 milyondan fazla kişinin zorla yerinden edildiği belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA) Gazze'de kendilerine ait okul ve binalarda yaklaşık olarak 400 bin yerinden edilmiş kişinin kaldığını bildirmiştir. İsrail bombardımanı nedeniyle 14 çalışanlarının öldüğünü bildiren UNRWA'nın Genel Komiseri Philippe Lazzarini Gazze Şeridi'ndeki UNRWA tesislerine sığınmak isteyen insanlar için yerlerinin kalmadığını belirterek, "Dünya insanlığını kaybetti" ifadelerini kullanmıştır.[16]

Bombardımanlar sonucunda eğitim ve diğer sivil altyapının uğradığı hasarın boyutu da giderek artmaktadır. 16 Ekim itibarıyla, en az 20'si UNRWA okulu olmak üzere 167 eğitim tesisi İsrail'in hava saldırılarında vurulmuştur. Bombardımanlar sebebiyle yıkılan ve hasar gören binalar arasında 1 üniversite

binası ve 7 kilisenin yanı sıra 11 cami bulunmaktadır.[17]

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının neden olduğu yıkımdan en çok etkilenenler ise çocuklar ve kadınlar olmuştur. Saldırıların yanı sıra İsrail'in Gazze'yi abluka ve kuşatma altında tutması ve Mısır tarafından bekleyen gıda, su ve ilaç gibi insani yardım malzemelerinin dahi Refah Sınır Kapısı'ndan geçişini engellemesi sebebiyle Gazze'de büyük bir insani kriz yaşanmaktadır.

İnsani Yardım Koridoru: Tanım ve Örnekler

İnsani yardım koridoru, insani yardım malzemelerinin çatışma bölgesindeki sivillere ulaştırılmasına ve sivillerin çatışma bölgelerinden tahliye edilmesine yönelik güvenli bir yol olarak tanımlanabilmektedir. Söz konusu koridorları standart insani yardım faaliyetlerinden ayıran en önemli özellik, insani yardım koridorlarının önceden belirlenen dar alanlarda ve sınırlı süreler için oluşturulmasıdır.[18] Dolayısıyla, insani yardım koridorları tipik olarak belirli amaçlar için tasarlanan, sınırlı bir süre işleve sahip olan (birkaç saat kadar kısa veya birkaç yıl gibi uzun süreler) dar yollar olarak ifade edilebilmektedir. İnsani yardım koridorları bu yönüyle hem savaş ve çatışma bölgelerindeki sivillere yönelik insani yardım faaliyetlerinin yürütüldüğü hem de sivillerin hareketlerine izin verildiği bölgeler/şeritlerdir.

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) tarafından insani yardım koridorları şu şekilde tanımlanmaktadır;

"İnsani yardım malzemelerinin ve/veya insanların aktif bir çatışma alanında bir noktadan diğerine güvenli geçişine olanak sağlamak için ilgili tüm taraflarca üzerinde mutabakata varılan özel rotalar ve lojistik yöntemler."[19]

İnsani yardım koridorlarının oluşturulması, uluslararası silahlı çatışmalar, uluslararası olmayan silahlı çatışmalar, göç hareketleri gibi durumlarda sivillere yönelik yardım faaliyetlerini içeren uzun bir geçmişe sahiptir. BM Genel Kurulu ve BM Güvenlik Konseyi kararlarında "geçici yardım koridorları", "geçici güvenlik bölgeler" ve "güvenli koridorlar" gibi farklı şekillerde kullanımlar mevcuttur.[20]

Söz konusu koridorların en bilinen örnekleri arasında 1938-1939 yıllarında Yahudi çocukların Nazi Almanyası kontrolündeki bölgelerden İngiltere'ye tahliye edildiği Kindertransport olarak da bilinen tahliye koridoru ve 1992-1995 yılları arasındaki Bosna Savaşı sırasında Çetnik Sırpların kuşatması altındaki Saraybosna'ya yönelik oluşturulan ve havayoluyla gerçekleşen yardımları da içeren insani yardım koridorudur.

İnsani koridorlar çoğunlukla BM çatısı altında gerçekleşmektedir. Söz konusu koridorların oluşturulmasına yönelik müzakereler çatışmaların tarafları arasında yürütülen görüşmelerle gerçekleşebildiği gibi sivillerin can güvenliğinden ve insani krizin derinleşmesinden kaynaklanan kaygılar sonucunda diğer devletlerin girişimleri ile de oluşturulabilmektedir.[21]

Bu bağlamda, Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Protokol I'in 70(1) maddesine göre insani yardım için devletin izni gerekli görülse de BM Güvenlik Konseyi kararı ile bu tür bir onay olmadan da insani yardım koridorları oluşturulması mümkündür. Bu şekilde bir onay olmaksızın BM Güvenlik Konseyi kararlarıyla oluşturulan insani yardım koridorlarına son dönemde rastlanmaktadır. Örneğin, 2014 yılından bu yana Birleşmiş Milletler öncülüğünde oluşturulan insani yardım koridorları vasıtasıyla özellikle Kuzeybatı Suriye'deki çeşitli sınır kapılarından geçen insani yardımlar Suriye'deki yardıma muhtaç insanlara ulaştırılmaktadır. Ayrıca, Esed rejiminin kuşatması altındaki Halep'te 2016 yılında ve Guta'da 2018 yılında sivil halkın tahliyesi amacıyla bir insani yardım koridoru oluşturulmuş ve binlerce kişinin şehri güvenli bir şekilde tahliyesi sağlanmıştır.

Bununla birlikte Mısır ve Ürdün devlet başkanlarının da ifade ettiği gibi İsrail'in Gazze'deki katliamlarının temel amacı Filistinlileri tehcir etmek ve insansızlaştırmak suretiyle etnik temizliktir. Bunun için de İsraililer sürekli Sina Yarımadasını bir adres olarak göstermeleri tesadüf değildir. İsrail rejiminin işgal ve tehcir siyaseti kuruluşundan günümüze dek doktrinleştirilmiş uluslararası hukuku hiçe sayan bir uygulamadır.

Temel İnsan Hakları Bağlamında İnsani Yardıma Erişim

Her insan, yalnızca insan olmasından kaynaklanan temel haklara sahiptir. Bu temel insan haklarının başlıcaları ise güvenlik, gıda, su, sağlık, eğitim ve barınma gibi en temel ihtiyaçlara erişime dair haklardan oluşmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesine göre "Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır." [22] Sözleşme'nin 25. maddesi ise "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı" [23] olduğunu belirtmektedir.

Bunun yanı sıra, beslenme hakkı, herkesin, yeterli, güvenli, sağlıklı gıdaya kolayca ve sürdürülebilir şekilde, ulaşma hakkını kapsar. Su hakkı ise bir başka temel insan hakkıdır. Hiç kimsenin fiziki, ekonomik ya da başka özelliklerinden dolayı suya erişimi engellenemez, su hakkı hiçbir şekilde gasp edilemez. Güvenli içme suyuna ve sanisyona erişim, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 11(1) maddesi [24] uyarınca yeterli yaşam standardına sahip olma hakkından türetilen, uluslararası düzeyde tanınan insan haklarıdır.

İnsancıl Hukuk ve Silahlı Çatışma Hukuku Bağlamında İnsani Yardıma Erişim

İnsan hakları hukuku, insancıl hukuk ve silahlı çatışma hukukunun temelini oluşturan en önemli metinler Cenevre Sözleşmeleri (1949) ve bunların I. ve II. Ek Protokolleridir (1977). Cenevre Sözleşmelerine ve Protokollerine uyumu denetleme süreci ise Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından yürütülmektedir.

Konuyla ilgili uluslararası hukuk metinleri incelendiğinde insani yardım koridorlarının kurulmasına yönelik çabaları destekleyici pek çok maddeye rastlanabilmektedir. Örneğin;

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü'nün 7. maddesine göre "nüfusun bir kısmının yok edilmesine yol açacak şekilde, diğerlerinin yanı sıra, gıda ve ilaca erişimden yoksun bırakma dahil yaşam koşullarını kasıtlı olarak bozmak" [25] durumlarının da imha (extermination) tanımına dahil edilmiş olması, insani yardım koridorlarının bir zorunluluk olduğunu göstermesinin yanı sıra buna karşı olmanın ise bir insanlık suçu olduğunu ortaya koymaktadır.

İlgili Tüzüğün 8(2). maddesi ise "sivilleri hayatta kalmaları için vazgeçilmez olan nesnelere mahrum bırakarak, bir savaş yöntemi olarak sivilleri aç bırakmanın kasıtlı olarak kullanılmasının ve yardım malzemelerinin kasten engellenmesinin" [26] uluslararası silahlı çatışmalarda bir savaş suçu olduğunu belirtmektedir.

Uluslararası İnsancıl Hukuk'un da temelini oluşturan, Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 23. maddesinde "sivil halka mahsus her türlü ilaç ve sıhhi malzeme sevkiyatının ve keza dini levazımın serbestçe geçmesine müsaade edilmesini" ve "on beş yaşından aşağı çocuklara, hamile ve loğusa kadınlara zaruri olan yiyecek, giyecek ve kuvvet verici maddelerin de serbestçe geçmesine müsaade edilmesini" açıkça belirtmektedir. [27]

Söz konusu sözleşmeye ait Ek Protokol I'in 70. maddesi ise bu yükümlülüğü "her türlü yardım malzemesine, ekipmana ve personele, yardım karşı tarafın sivil halkına gönderiliyor olsa bile hızlı ve engelsiz bir şekilde geçiş ve geçişi ve geçişin kolaylaştırılmasını" [28] kapsayacak şekilde genişletmektedir.

Ek Protokol I'in ilgili maddesi ayrıca, yalnızca çatışmanın tarafları tarafından değil, Protokole taraf olan her Devlet tarafından da insani yardımın engelsiz geçişini gerektirmektedir.

Ek Protokol I'in 75. maddesi, kendilerinin katılmadığı bir çatışmanın altında bulan bireylerin haklarını düzenlemektedir. 75. madde, uluslararası silahlı çatışmalar sırasında temel insan haklarının korunmasına

ilişkin mini bir sözleşme olarak değerlendirilebilir. Söz konusu maddede “Kişilerin yaşamına, sağlığına veya fiziksel ya da zihinsel refahına yönelik şiddet, cinayet, her türlü fiziksel veya zihinsel işkence, bedensel ceza, sakatlama”[29] ve benzeri eylemlerin sivillere yönelik uygulanmasının savaş zamanında dahi yasak olduğunu belirtmektedir.

Silahlı çatışmalarda sivillerin korunmasına ilişkin 1999 yılında kabul edilen bir kararda, BM Güvenlik Konseyi, insani yardım personelinin erişiminin sağlanması konusunda “komşu devletler de dahil olmak üzere ilgili tüm taraflara tam işbirliği yapma” çağrısında bulunmuştur.[30]

1991 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsani Yardıma İlişkin Yol Gösterici İlkeler’de ise “Acil durumlara yakın olan devletlerin, insani yardımların transit geçişini mümkün olduğu ölçüde kolaylaştırmak amacıyla, etkilenen ülkelerle uluslararası çabalara yakın bir şekilde katılmaları teşvik edilmektedir”[31] ifadeleriyle, savaş ve çatışma bölgelerine komşu devletlerin de insani yardım koridorlarının oluşturulmasındaki rolü ve sorumluluğu vurgulanmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi, 1999 yılında Kosova’daki savaş ve çatışmalar bağlamında silahlı çatışmalardaki çocuklara ilişkin kabul ettiği bir kararda, silahlı çatışmaların tüm taraflarına “insani personelin tam, güvenli ve engelsiz erişimini ve silahlı çatışmalardan etkilenen tüm çocuklara insani yardım sağlanmasını sağlama” çağrısında bulunmuştur.[32] Bugün, benzer bir çağrının Gazze için de tekrarlanması bir zaruret haline dönüşmüştür.

Uluslararası insancıl hukuka uygun olarak, ihtiyaç sahibi sivil nüfusun hayatta kalması için gerekli olan insani yardım alma hakkına sahip olduğunu kabul eden uygulamalar mevcuttur. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin 30. maddesi, korunan kişilerin koruyucu güçlere, Uluslararası Kızılhaç Komitesi’ne (ICRC) veya Ulusal Kızılhaç veya Kızılay Derneği’ne ve ayrıca onlara yardımcı olabilecek herhangi bir kuruluşa başvuruda bulunma hakkını tanımaktadır.

Bunun yanı sıra, işgal hukukuna göre işgalci gücün kontrolü altındaki nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlama yükümlülüğü açıktır. Bu esas olarak, işgalci gücün sivil nüfusa gıda ve tıbbi malzeme sağlanmasını sağlama görevine sahip olduğunu öngören Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin 55(1) maddesinden kaynaklanmaktadır.

55. maddeye göre “İşgalci Güç, elindeki imkânlar ölçüsünde halkın yiyecek ve tıbbi malzemelerini temin etme görevine sahiptir; işgal altındaki bölgenin kaynakları yetersizse, özellikle gerekli gıda maddelerini, tıbbi malzemeyi ve diğer malzemeleri temin etmelidir.”[33]

Gazze İçin İnsani Yardım Koridoru Oluşturulmasına Yönelik Çağrılar

İnsani yardım koridorları bugün pek çok çatışma bölgesinde hayata geçirilebilmektedir. Örneğin; Azerbaycan’ın Karabağ bölgesindeki Ermeni nüfusun Ermenistan’a güvenli geçişleri ve bölgedeki insanlara çeşitli temel ihtiyaç yardımlarının ulaştırılabilmesi için oluşturulan Laçın Koridoru olarak da bilinen insani yardım koridoru da en güncel örneklerden birini teşkil etmektedir.

Ayrıca, Ukrayna ve Rusya arasındaki savaşın başlamasından birkaç gün sonra Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin arabuluculuğunda, şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgelerde insani yardım koridorları oluşturulması için ortak bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

Daha önceki örneklerde olduğu gibi, Gazze’deki insani krize dair de bir insani yardım koridoru oluşturulmasına yönelik uluslararası düzeyde ve ulusal düzeyde çeşitli çağrılarda bulunulmuştur.

BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) Sözcüsü Jens Laerke ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Sözcüsü Tarik Jasarevic BM Cenevre Ofisi’nde gerçekleştirilen basın toplantısında yaptıkları değerlendirmelerde Gazze’deki insani krizin ulaştığı boyutlara dikkat çekerek Gazze’ye insani koridor açılması çağrısı yapmıştır.[34] İskoçya Bölgesel Başbakanı Hamza Yusuf da Gazze’de insani yardım

koridoru oluşturulmasının “elzem” olduğunu belirterek, hayati önem taşıyan malzemelerin Gazze’ye girişine ve insanların çıkışına izin vermek için bu koridorlara ihtiyaç olduğunu bildirmiştir.[35]

BM İnsani Yardım şefi Martin Griffiths, krizin daha da kötüleşmesini önlemek için insani yardımın Gazze’ye ulaştırılmasına yönelik erişime ihtiyaç olduğunu belirtirken Dünya Sağlık Örgütü bölge direktörü Ahmed el-Mandhari ise insani yardımların, ilaçların ve sağlık ekipmanlarının Gazze’ye girmesine izin verilmemesi durumunda doktorların hastanedeki birçok hasta için “ölüm belgesi hazırlamak zorunda kalacağını” ifade etti.[36]

Kanada Başbakanı Justin Trudeau da parlamentoda yaptığı konuşmada Gazze’deki derinleşen insani krizden endişe duyduğunu ve bölgeye bir insani koridor açılmasının bir zorunluluk olduğunu söylemiştir.[37] Bahreyn Kralı Hamed bin İsa el-Halife de Gazze’ye bir insani koridor açılması için uluslararası topluma çağrı yapan liderlerdendir.[38]

Türkiye, İsrail’in Gazze’ye yönelik ablukasına ilk andan itibaren karşı çıkan ülkelerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Türk sivil toplum kuruluşları da bu kapsamda Gazze’deki ablukanın kaldırılmasına ve Gazze’ye insani yardım malzemelerinin ulaştırılmasına yönelik çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

7 Ekim’de başlayan İsrail saldırıları sonrasında derinleşen insani kriz sonrasında Türk sivil toplum kuruluşları bir kez daha Gazze’ye yönelik saldırıların ve ablukanın son bulmasına yönelik söylemlerde bulunurken, Gazze’deki mevcut durumdan etkilenen siviller için bir insani yardım koridoru açılmasına yönelik de çağrıda bulunmuşlardır.

Türk Kızılay Başkanı Fatma Meriç Yılmaz’ın, Gazze’ye insani yardım koridoru açılmasına yönelik çağrısının[39] yanı sıra İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Başkanı Bülent Yıldırım da İsrail saldırılarının başladığı ilk günden itibaren Gazze’deki sivillere yönelik insani yardım faaliyetlerinin sağlanabilmesi ve sivillerin güvenliklerinin sağlanabilmesi için bir insani yardım koridorunun gerekliliğini dile getirmiştir.[40]

İnsani Yardımın Pazarlık Unsuru Yapılmamasının Gerekliliği

2007 yılından bugüne devam eden İsrail kuşatması sebebiyle Gazze’de yaşayan 2.2 milyondan fazla insanın büyük bir kısmı insani yardıma muhtaç durumdadır. 7 Ekim’de başlayan İsrail saldırılarıyla bugüne kadar benzeri görülmemiş bir yıkıma ve tahribata sahne olan Gazze’de, sivil halkın ihtiyaç duyduğu temel insani yardım malzemeleri ve su, elektrik ve yakıt gibi temel ihtiyaçlar, İsrail’in insani yardımı bir pazarlık unsuru haline getirmek istemesi sebebiyle Gazze’deki halka ulaştırılmamaktadır.

Gazze’ye yönelik bu insani yardım ablukasını sona erdirebilmek amacıyla yola çıkan Gazze Özgürlük Filosu gemilerinden Mavi Marmara gemisine gerçekleştirilen saldırı ise İsrail’in Gazze halkına insani yardım ulaşmaması için uluslararası hukuku dahi yok sayabileceğinin en somut örneğidir.

Bu bağlamda, İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Başkanı Bülent Yıldırım’ın Gazze’ye acil olarak bir insani yardım koridoru açılmasının gerektiğini vurgulayan açıklaması önem arz etmektedir. Yıldırım, “İsrail’in amacının ne olduğunu çok açık görebiliyoruz. Gazze’ye saldırarak ve hayati ihtiyaçların bölgeye girişini engelleyerek burayı insansız hale getirmeye çalışıyor. Kadın ve çocukların can güvenliği için bölgeden ayrılmasını kabul edebiliriz. Lakin Gazze’nin tamamen boşaltılarak İsrail’in kontrolüne gireceği bir koridoru kabul etmiyoruz. Gazze tekrar ayağa kalkacak. Bunun için Gazze’ye acil olarak bir insani yardım koridoru açılması için tüm dünyaya çağrı yapıyoruz” açıklaması ile insani yardımın asla siyasi çıkarların ve pazarlıkların konusu olmamasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Bu kapsamda Birleşmiş Milletler (BM) ve İslam İşbirliği Teşkilatı’nı (İİT) harekete geçmeye davet ederek “İsrail’in bu saldırılarının biran evvel durdurulması gerekiyor. Birleşmiş Milletler ve İslam İşbirliği Teşkilatı, bu zulmün sona ermesi için kararlı adımlar atmalıdır. Açılacak insani yardım koridorunun Mısır üzerinden açılmasını ve İslam İşbirliği Teşkilatı’nın bir sonraki toplantısını Mısır’da yaparak bu koridora destek vermesini teklif ediyoruz” çağrısında bulunmuştur.

Uluslararası hukuk nezdinde asla bir pazarlık konusu yapılamayacak olan insani yardım meselesinde uluslararası toplumun ivedilikle harekete geçerek Gazze halkının ihtiyaç duyduğu temel insani yardıma ulaşmasını sağlaması gerekmektedir. Bu meselenin her türlü siyasi ve ekonomik ajandanın üzerinde olduğu ve insani yardımın araçsallaştırılmasına izin verilmemesinin gerekliliğinin hukuki ve insani bir sorumluluk olduğu oldukça açıktır.

Sonuç

7 Ekim tarihinden bugüne kadar aralıksız olarak karadan, havadan ve denizden ağır bir bombardımana maruz kalan Gazze'de insani krizin boyutları her geçen gün giderek ağırlaşmaktadır. 15 yıldan uzun bir süredir İsrail'in kuşatması ve ambargosu altında birçok temel ihtiyaç malzemesine, sağlık ekipmanlarına, su ve elektrik gibi temel altyapı hizmetlerine erişimleri engellenen Gazze halkı, İsrail tarafından can ve mal güvenliklerinden yoksun bırakılmaktadır. Şüphesiz ki İsrail'in geçmiş dönemlerde gerçekleştirdiği hukuka ve insanlığa aykırı uygulamalar bugün yaptıklarına ve yarın yapabileceklerine dair güçlü birer referans oluşturmaktadır. İsrail'in kuruluşundan günümüze dek doktrinleştirilmiş işgal ve tehcir siyaseti ve uluslararası hukuku hiçe sayan Gazze soykırımını bir insanlık suçudur.

Gazze'ye temel insani yardım malzemelerinin dahi erişimine izin vermeyen İsrail'in, ağır bombardıman sebebiyle can güvenliğinden yoksun olmalarının yanı sıra gıda, su ve elektriğe ulaşımında yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle Kuzey Gazze'yi terk etmek zorunda kalan Filistinlilerin geri dönüşlerine izin vermeyeceği ve bu bölgeyi de ilhak etmek istediği oldukça açıktır.

Gazze'deki insani krizin sona ermesi için acil bir ateşkesin sağlanması ve İsrail'in Gazze'ye yönelik ağır bombardımanına son vermesi gerekmektedir. Bölgedeki insani durumun iyileştirilebilmesi adına acilen bir insani yardım koridorunun tesis edilerek başta gıda, su ve sağlık malzemeleri olmak üzere temel insani yardımların bölgeye ulaştırılması sağlanmalıdır.

İsrail'in Gazze'de işlediği insanlık ve savaş suçlarının açığa çıkmasından duyduğu endişe nedeniyle bir insani yardım koridoru oluşturulması fikrine olumlu bakmayacağı görülebilmektedir. Zira, insani yardım koridorunun oluşturulması insani yardım faaliyetlerine eşlik edecek Birleşmiş Milletler gözlemcilerinin ve gazetecilerin bölgedeki krizin ve hak ihlallerinin boyutlarını uluslararası düzeye taşıyacağı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, gerekliliği insani ve hukuki bir zorunluluk olan insani yardım koridorunun oluşturulabilmesi için uluslararası toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının başta İsrail olmak üzere küresel karar alıcılara yönelik baskı oluşturması gerekmektedir.

Zira, insani yardım pazarlık konusu yapılamayacak bir mesele olup, temel insan haklarındandır. Bu nedenle, Gazze'ye yönelik bir insani yardım koridorunun açılması ve insani yardım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi insani bir sorumluluk olmasının yanı sıra hukuki bir zorunluluk olarak da görülmelidir. Bu bağlamda, insani yardım meselesinin araçsallaştırılmasına ve bir pazarlık unsuru haline dönüştürülmesine müsaade edilmemeli ve bu yöndeki her türlü girişimin önüne geçilmelidir.

Sonnotlar

[1] Fabian, Emanuel. "Defense Minister Announces "Complete Siege" of Gaza: No Power, Food or Fuel." 9.10.2023. Times of Israel. Erişim: www.timesofisrael.com/liveblog_entry/defense-minister-announces-complete-siege-of-gaza-no-power-food-or-fuel/.

[2] Human Rights Watch. "Gaza: Israel's "Open-Air Prison" at 15." 14 Haziran 2022. Erişim: www.hrw.org/news/2022/06/14/gaza-israels-open-air-prison-15.

[3] Ebrahim, Nadeen. "What Is Hamas and Why Is It Attacking Israel Now?". 9.10.2023. CNN. Erişim: edition.cnn.com/2023/10/09/middleeast/hamas-attack-strategy-israel-mime-intl/index.html.

[4] Bayat, Ferdi. "Mısır: İsrail, İnsani Yardımların Gazze Şeridi'ne Geçişini Kolaylaştırmıyor.". 16.10.2023. Anadolu Ajansı. Erişim: www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-israil-insani-yardimlarin-gazze-seridi-ne-gecisini-kolaylastirmiyor/3021621.

[5] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[6] The New Arab. "Two-In-Three Killed in Israeli War on Gaza Are Women, Kids.". 16.10.2023. The New Arab. Erişim: www.newarab.com/news/two-three-killed-israeli-war-gaza-are-women-kids.

[7] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[8] Tétrault-Farber, Gabrielle. "Attack on Gaza Hospital "Unprecedented" in Scale, WHO Says". 18.10.2023. Reuters. Erişim: www.reuters.com/world/middle-east/attack-gaza-hospital-unprecedented-scale-who-says-2023-10-17/.

[9] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[10] Al-Jazeera. "Gaza's Dire Humanitarian Crisis Explained." 16.10.2023. Al-Jazeera. Erişim: www.aljazeera.com/news/2023/10/16/gazas-dire-humanitarian-crisis-explained.

[11] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[12] UNICEF. UNICEF in the State of Palestine Humanitarian Situation Report No. 1 on the Recent Escalation. 12.10.2023.

[13] The New Arab. "Two-In-Three Killed in Israeli War on Gaza Are Women, Kids.". 16.10.2023. The New Arab. Erişim: www.newarab.com/news/two-three-killed-israeli-war-gaza-are-women-kids.

[14] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[15] Jones, Kathy. "Journalist Casualties in the Israel-Gaza Conflict.". 15.10.2023. Committee to Protect Journalists. Erişim: cpj.org/2023/10/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/

[16] CNN Türk. "UNRWA Genel Komiseri Lazzarini: Dünya İnsanlığını Kaybetti". 16.10.2023. CNN Türk. Erişim: www.cnnturk.com/dunya/unrwa-genel-komiseri-lazzarini-dunya-insanligini-kaybetti.

[17] OCHA. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel. Flash Update #11". 17.10.2023. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory. Erişim: www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-11.

[18] Hoffmann, Sophia. Humanitarian Corridor. 17.9.2020. Brill. Erişim: brill.com/display/book/edcoll/9789004431140/BP000044.xml.

[19] OCHA. Glossary of Terms: Pauses during Conflict.

[20] Price, Roz. Humanitarian Pauses and Corridors in Contexts of Conflict Question. 17.9.2020. K4D Helpdesk Report.

[21] Kukavica, J. & Plesnicar, M. The Humanitarian Corridor. Border Criminologies. 2016.

[22] İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 3.

[23] İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 25.

[24] Birleşmiş Milletler, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Madde 11(1).

[25] Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, Madde 7.

[26] Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü. Madde 8(2).

[27] Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmesi, Madde 23.

[28] 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Ek Protokol I, Madde 70.

[29] 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Ek Protokol I, Madde 75.

[30] BM Güvenlik Konseyi. Karar No:1261 (ibid., § 464).

[31] BM Genel Kurulu. Karar No: 46/182 (ibid., § 668).

[32] BM Güvenlik Konseyi. Karar No:1261 (ibid., § 464).

[33] 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Madde 30 ve Madde 55.

[34] Khalil, Zein, v.d. "İsrail, Elektriğin Ardından Gazze Şeridi'ne Su Akışını da Kesti". 10.10.2023. Anadolu Ajansı. Erişim: www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-elektrigin-ardindan-gazze-seridine-su-akisini-da-kesti/3013482.

[35] Pietromarchi, Mersiha, v.d. "Israel Prepares for Ground Assault as Bombs Rain down on Gaza.". 11.10.2023. Al Jazeera. Erişim: www.aljazeera.com/news/liveblog/2023/10/10/israel-hamas-war-live-us-redoubles-israel-support-as-bombs-rain-on-gaza.

[36] The New Arab. "Two-In-Three Killed in Israeli War on Gaza Are Women, Kids.". 16.10.2023. The New Arab. Erişim: www.newarab.com/news/two-three-killed-israeli-war-gaza-are-women-kids.

[37] The New Arab. "Two-In-Three Killed in Israeli War on Gaza Are Women, Kids.". 16.10.2023. The New Arab. Erişim: www.newarab.com/news/two-three-killed-israeli-war-gaza-are-women-kids.

[38] News of Bahrain. Peace and Justice for Palestinians. 17.10.2023.

[39] TRT Haber. "Türk Kızılay'dan Gazze'ye İnsani Yardım Çağrısı.". 12.10.2023. TRT Haber. Erişim: www.trthaber.com/haber/gundem/turk-kizilaydan-gazzeye-insani-yardim-cagrisi-803042.html. Accessed 18 Oct. 2023.

[40] İHH İnsani Yardım Vakfı. "Gazze'ye acil olarak insani yardım koridoru açılmalı". 12.10.2023. İHH İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı. Erişim: ihh.org.tr/haber/gazzeye-acil-olarak-insani-yardim-koridoru-acilmali.